

Unitat didàctica 1. Què és un saltamartí?

Obra d'art d'inici d'unitat: *Dona, ocell i estrella*, de J. Miró

Anàlisi de l'obra

Aquesta obra data de l'any 1970, l'últim període artístic de Joan Miró Ferrà. L'artista hi representa tres elements procedents de la naturalesa amb una gran imaginació, de manera que la seva identificació queda oberta al criteri de cada persona, des d'un punt de vista artístic. El títol és el que ens dóna les pistes del que hem de veure en aquest quadre: *Dona, ocell i estrella*. Podem veure amb quina facilitat Miró juga amb els colors i amb les formes geomètriques, i com en tot moment transmet harmonia, sensibilitat i alegria. Aquest tema es repeteix en altres obres de grans dimensions de l'última etapa de l'artista.

Dades de l'obra

Dona, ocell i estrella, 1970

Oli sobre tela, 60 x 80 cm

Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, Madrid

Joan Miró Ferrà (1893-1983)

Introducció

La unitat didàctica planteja activitats per treballar el **cercle**, la **circumferència** i el **color** com a punts clau i, en definitiva, com a continguts conceptuals. Per treballar aquests conceptes utilitzem l'obra *Dona, ocell i estrella*, de J. Miró. Amb els colors d'aquesta pintura es treballaran els conceptes de colors primaris i secundaris i, amb la seva composició, creada per dos grans cercles, es treballaran aquestes figures geomètriques.

Hi ha algunes activitats que exigiran a l'alumnat el treball de tots dos continguts a la vegada, d'altres en què els seqüenciaran i algunes altres en què els treballaran aïlladament. La idea és que utilitzem els colors, cercles i circumferències tan units com puguem per treballar d'una manera global i aprofundint en els continguts, de manera que així s'arribin a assolir plenament els objectius didàctics plantejats.

Pàgina 4: Secrets d'un bon artista

En aquest apartat s'hi presenta sempre un consell per treballar en plàstica. Després de llegir-lo, el professor o professora el pot comentar amb l'alumnat i posar exemples o donar altres consells relacionats amb el que es presenta. El consell és el següent:

Ja tens tot el material?

Si vols ser un bon artista, has de tenir a mà tot el material necessari. En aquest cas, et cal el llibre, un quadern per dibuixar i el teu estoig amb tots els components: llapis, goma, maquineta de fer punta, bolígrafs i regla, entre altres coses. A més a més, necessites diversos tipus de pintures: retoladors, ceres, pintures al tremp i llapis de colors. També et cal tenir a mà papers de diferents tipus: fulls, cartolines, paper arrissat, paper xarol... I el més important: no t'ho descuidis a casa.

Material per a l'artista

En aquest apartat hi ha la llista dels materials necessaris per a aquesta unitat didàctica. Va bé que el professor o professora prepari els materials que potser ja hi ha a l'escola; així no caldrà que els alumnes i les alumnes els hagin de comprar. Alguns materials els podran comprar entre diversos alumnes, i molts es venen en botigues de manualitats. També es poden fer servir materials reciclats com a substituïts dels que es proposen. Els materials són els següents: llapis, goma d'esborrar, maquineta de fer punta, llapis de colors, ceres toves, cartró, pintures al tremp, pinzells, un recipient per posar-hi aigua, paleta de pintor, drap, llana, tisores, cola universal, raspadors, retoladors, bena de guix, un globus, cola blanca, diferents tipus de paper (arrissat, xarol, cartolina, etc.) i un punxó.

El professor o professora podrà proposar altres materials que li semblin necessaris.

Pàgina 5: Prepara't

En aquest espai els alumnes i les alumnes faran una activitat prèvia als continguts de la unitat com a avaluació inicial; així, el professor o professora podrà saber el nivell de coneixements previs que es tenen en relació amb allò que es treballarà a la unitat.

1. L'alumnat haurà de dibuixar objectes rodons que hi hagi a la classe, al pati, al parc o en altres llocs coneguts.

Pàgines 6-7

Veig, veig...

Aquesta activitat de motivació inicial pretén que els alumnes i les alumnes facin un exercici d'observació i reflexió, contestant diverses preguntes relacionades amb l'obra d'art d'inici de la unitat.

1. L'alumnat ha de contestar què veu en el quadre.
2. Després se li demana que proposi un títol nou per al quadre.
3. Tots els alumnes i les alumnes compartiran les seves respostes en veu alta amb els companys i companyes, i així podran apreciar la diversitat de títols que ens suggereix el quadre.

L'artista

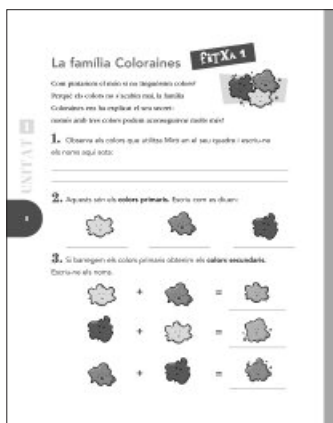
Breu ressenya sobre Joan Miró per llegir i comentar. Es pretén que identifiquin l'artista en relació amb l'obra i diguin si en saben alguna cosa, si han sentit el seu nom alguna vegada, etc.

Pinzellades

Es farà una lectura en grup i/o individual en la qual l'alumnat hagi de traduir els pictogrames. És amb aquests pictogrames que es presenten (de manera subliminal) les tres paraules clau del nom de l'obra.

Reforç-Ampliació

Els podem demanar que s'inspirin en el quadre i escriguin una petita poesia que hi estigui relacionada. Si ens sembla adequat, es poden practicar els pictogrames, encara que no sigui un contingut a tractar directament.

Pàgina 8: La família Coloraines

Aquesta activitat és una preparació per a les següents.

1. Es demana a l'alumnat que observi el quadre de Miró i escrigui els noms dels colors que hi veu.
2. S'ensenya a l'alumnat el concepte de colors primaris i els seus noms.
3. El professor o professora explicarà les possibles barreges que es poden fer amb els colors primaris per aconseguir els secundaris. Es pot fer servir el quadre de Miró per identificar si hi ha colors primaris o secundaris.

Reforç-Ampliació

- Es pot enriquir aquesta activitat complementant-la amb la pràctica de barreges de diversos colors, però que siguin de diferents tipus de pintures (com ceres, pintures al tremp...) i, a més, sobre diferents superfícies (papers blancs i de colors, cartró, alumini...).
- Els alumnes i les alumnes solen tenir una gran varietat de tonalitats en les seves pintures (llapis, ceres...); poden provar de barrejar-les (partint dels colors primaris), i així obtindran colors secundaris de diverses tonalitats.

Fitxa 1: Paleta de pintor

Pàgina 9: Gira color, gira

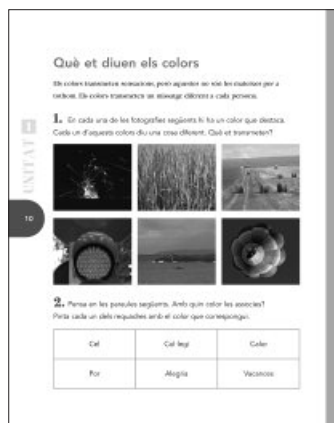
L'activitat d'aquesta fitxa està basada en un joc tradicional (fer girar un botó travessat per un fil), que l'adaptem per veure el resultat de les possibles barreges de color.

Els alumnes i les alumnes retallaran un cercle de cartró blanc d'uns 5-6 cm de diàmetre i hi faran dos forats al centre. Pintaran cada meitat del cercle d'un color, després passaran un fil o un cordill pels forats (en la mateixa direcció) i ajuntaran les puntes amb un nus. Agafant el fil pels extrems l'enrotllaran (fent-li donar voltes, com si saltessin a corda però fent girar només els canells) i en estirar-lo podran observar el color resultant. És important deixar que els alumnes i les alumnes experimentin amb els colors que vulguin, i donar-los plena llibertat per fer les barreges.

Reforç-Ampliació

- En algun moment, el professor o professora pot guiar els alumnes i les alumnes proposant-los que facin les barreges amb els colors primaris per observar com es produeixen els secundaris.
- Fer un mural en el qual es recullin totes les barreges que hagin aconseguit els alumnes i les alumnes i els colors utilitzats per arribar-hi; així, poden tenir a la seva disposició una guia de colors per fer-la servir en els treballs que facin d'ara en endavant.

Fitxa 2: Cercles bojos

Pàgina 10: Què et diuen els colors

És important que l'apropament de l'alumnat cap al color sigui emocional. Per això es proposen les activitats següents.

1. Els alumnes i les alumnes hauran d'observar diverses fotos i escriure què els suggereix el color destacat en cada imatge.
2. Posteriorment, hauran de pensar en una sèrie de paraules (cel, col·legi, calor, por, alegria, vacances) i associar a cadascuna d'elles el color que els transmeti. Aquest color el pintaran en el quadre on estigui escrita la paraula corresponent.

Reforç-Ampliació

- Es podran proposar diferents fotos per reforçar aquest mètode, treballant sobre contextos reals i propers a l'alumnat. Una altra alternativa serà que busquin a casa seva imatges (revistes, fotos...) que els transmetin altres sensacions.
- És interessant preguntar als alumnes i les alumnes quins colors els agraden més i quins menys, i que intentin explicar per què. Si repetim l'activitat en un altre moment, podrem comprovar si pensen igual.
- Fer que els alumnes i les alumnes observin com a una mateixa paraula se li poden associar diferents colors. Totes les respostes poden valer, ja que es donen en funció de les diferents sensacions que tinguin.

Pàgina 11: Els colors s'amaguen

Es treballa la tècnica de l'esgrafiat per tal de reforçar els conceptes de cercle i circumferència.

Els alumnes i les alumnes pintaran un foli amb ceres, sense fer un dibuix concret; és important que no deixin espais en blanc. Després, taparan el que hagin dibuixat pintant-ho per sobre amb una cera negra. Per acabar, els alumnes i les alumnes rascaran el foli amb diversos objectes per obtenir cercles i circumferències de diferents estils. És molt important que el material utilitzat en aquesta activitat sigui de bona qualitat.

Reforç-Ampliació

- Per aconseguir una millor interiorització dels continguts, es proposa que els alumnes i les alumnes rasquin les figures amb els ulls tancats. Per facilitar aquesta tasca es poden col·locar per parelles; així, un d'ells guiarà l'altre ajudant-lo perquè no surti del foli.

Fitxes 3 i 4: A la recerca del color perdut; Collage de cercles

Pàgina 12: Colors molt animals

Determinats colors prenen un significat especial en contextos naturals, creant un llenguatge que ens permet comprendre alguns missatges concrets. Es proposa que els alumnes els descobreixin a través de fotografies d'animals.

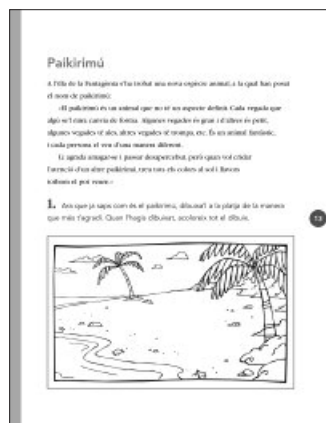
1. Els alumnes i les alumnes hauran de classificar les imatges d'acord amb els següents missatges: verinós, entorn, parella.

Correspondències:

Ós blanc – entorn; granota – verinosa; paó – parella.

Reforç–Ampliació

- Es proposa que els alumnes i les alumnes busquin imatges en què la natura ofereixi informació a través del color; per exemple: un volcà en erupció, una tempesta, animals i plantes verinoses...
- Poden jugar amb els missatges que ja coneixen i pintar-se la cara per transmetre'ls als altres, i s'hi pot afegir dificultat fixant un context i fent un mural; per exemple, la selva o el desert, taques de color, línies... i pintar-se la cara per camuflar-se en aquell entorn convencional o no convencional.
- Es pot proposar als alumnes i les alumnes que busquin aquests animals a internet, així treballaran en relació amb l'àrea de Coneixement del Medi i aprendran altres característiques d'aquests animals.

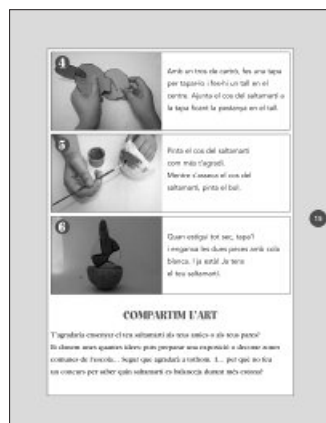

Pàgina 13: Paikirimú

1. Després de llegir el text proposat i un cop entesa la història que s'hi explica, l'alumnat haurà de dibuixar en Paikirimú (un animal imaginari) d'una d'aquestes dues maneres: amagat o enamorat, dins d'un context, en aquest cas una illa, amb una platja al fons.

Reforç–Ampliació

- Els alumnes i les alumnes poden jugar a endevinar com han pintat els seus companys i companyes en Paikirimú.
- Treballar en altres contextos, com pot ser una ciutat, la selva, el mar, etc., de tal manera que adaptin l'animal als colors d'aquell lloc. Si sembla necessari (perquè sobra temps o el professor o professora ho creu convenient), poden dibuixar l'animal en totes dues situacions.
- En relació amb l'àrea de Llengua poden inventar-se una història sobre aquest animal imaginari.

Pàgines 14-15: Expressa't: Saltamartí

Segons el DIEC, un saltamartí és un "ninot lleuger que porta un pes a la base i que, desviat de la seva posició vertical, torna a posar-se dret per l'acció del pes addicional". Per fer aquesta joguina inflarem un globus (fins que tingui la mida d'una poma) i en recobrirem la meitat amb bena de guix; el deixarem assecat i llavors rebentarem el globus. Per altra banda, en un cartró farem les altres parts del saltamartí. Dibuixarem 2 cercles de diferents mides (10-6 cm de diàmetre), un d'ells amb una pestanya; com que l'altre cercle serà la tapa del bol de guix, el prendrem com a mida. Als dos cercles de mides diferents els farem dos talls (radi) per encaixar-los, formant així el cos. A la tapa hi farem un tall (al centre) per posar el cos del saltamartí per la pestanya. El decorarem amb pintura acrílica o al tremp i, quan estigui sec, l'encaixarem al bol i l'enganxarem amb cola blanca.

Reforç-Ampliació

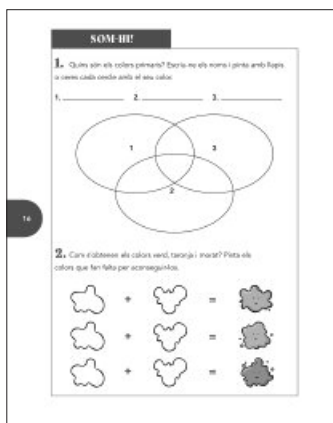
- A aquesta joguina se li poden incorporar altres ornaments fets amb filferro, plomes, roba...

Compartim l'art

Aquesta activitat és motivadora per als alumnes i les alumnes. En fer-la, a més de crear una joguina, s'ensenya l'obra als altres. Després, es muntarà una exposició a la classe o a l'escola.

Reforç-Ampliació

- Si és possible, el professor o professora es posarà en contacte amb algun centre cultural, associació, o qualsevol altra institució cívica, per traslladar fins allà l'exposició, obrint així la possibilitat que altres persones vegin els treballs i l'alumnat s'integri en la comunitat a través d'aquests centres. Si tenim un altre centre educatiu a prop, podem fer intercanvis d'exposicions.
- Una altra variant és utilitzar els treballs per decorar zones comunes de l'escola. En definitiva, es tractaria d'imitar les exposicions itinerants que es porten a terme en els museus.

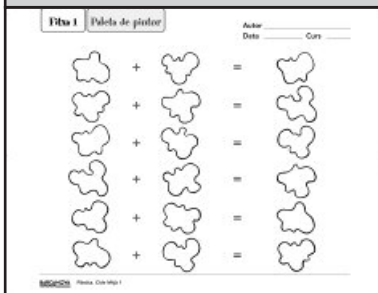
Pàgines 16-17: Som-hi!

A tall d'avaluació es proposen unes preguntes que es contestaran en el llibre.

1. Els alumnes i les alumnes hauran de saber quins són els colors primaris, escriure'n els noms i fer-los servir per pintar uns cercles.
2. Els alumnes i les alumnes hauran d'obtenir tres colors secundaris: verd, morat i taronja.
3. En aquesta pregunta es planteja un treball d'investigació: l'alumnat haurà d'investigar sobre el joc tradicional utilitzat en l'activitat "Gira color, gira"; per fer-ho, faran preguntes als seus pares, avis, altres familiars, veïns... El professor o professora podrà explicar després als alumnes i les alumnes que el joc, en realitat, es feia amb un botó, en lloc de fer-lo amb un cercle de cartró. Després d'enrotllar el fil, s'allunyaven i s'acostaven les mans perquè el botó girés constantment.
4. L'activitat està relacionada amb la tècnica dels colors amagats.

BAGUL D'ACTIVITATS: FITXES

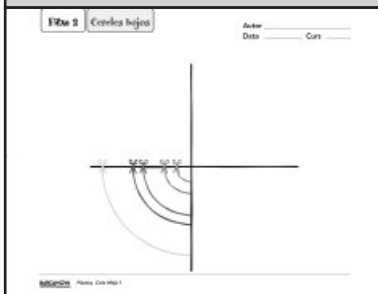
Fitxa 1: PALETA DE PINTOR

Relació amb: La família Coloraines, pàgina 8.

Desenvolupament: Fer barreges amb colors per descobrir-ne d'altres de nous.

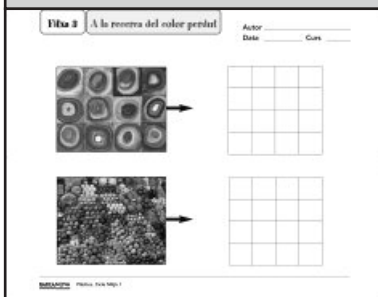
Fitxa 2: CERCLES BOJOS

Relació amb: Gira, color gira, pàgina 9.

Desenvolupament: Fer cercles i circumferències en un foli i fer-los servir per crear una composició plàstica.

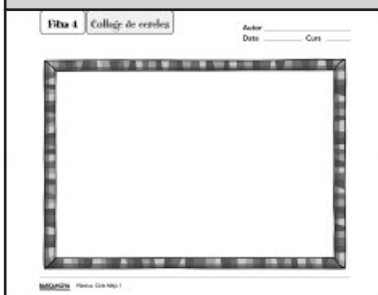
Fitxa 3: A LA RECERCA DEL COLOR PERDUT

Relació amb: Els colors s'amaguen, pàgina 11

Desenvolupament: Reconèixer colors en una fotografia i en una pintura. Treure aquests colors i representar-los a sota.

Fitxa 4: COLLAGE DE CERCLES

Relació amb: Els colors s'amaguen, pàgina 11.

Desenvolupament: Fer un collage fent servir cercles i circumferències amb diferents tipus de paper.

REGISTRE D'AVUACIÓ
UNITAT DIDÀCTICA 1: QUÈ ÉS UN SALTAMARTÍ?

Alumne/a: Curs Grup

1. Capacitat de percebre missatges procedents de manifestacions artísticoplàstiques i compartir-los amb els altres.

A NA

Observacions:

2. Transmetre missatges a través de manifestacions artísticoplàstiques.

A NA

Observacions:

3. Mantenir una actitud constructiva, crítica i a la vegada comprensiva, quant a les opinions dels altres en relació a manifestacions artísticoplàstiques.

A NA

Observacions:

4. Obtenir i reconèixer una àmplia gamma de colors i tonalitats a partir d'altres.

A NA

Observacions:

5. Fer servir i integrar formes circulars en les representacions artísticoplàstiques.

A NA

Observacions:

Observacions generals: